

tamen sententias abibant relate ad loca, in quibus Tridentina lex in usu erat.

Porro Avanzinius, qui primus de re disseruit, ad excommunicationem inducendam in ejusmodi matrimonio civili, affirmabat et illud esse contractum, qui iuxta naturae leges, esset verum matrimonium, et consequenter habere matrimonii figuram (1). Pro Avanzinio suffragium porro ferunt cl. scriptores Ephemeridis *Nouvelle Revue* loc. cit. pag. 62. At Reatinus, Patavinus, alique non ita. Atque primus inter alios ita ratiocinia ducebat. « Dices: » hoc etsi matrimonium non sit, » nihilominus matrimonii habet fi-

» guram, est enim contractus, qui
» iuxta naturae leges esset verum
» matrimonium. Ita porro; sed
» nonne tale quoque est quod con-
» trahitur sine Parocho et testibus?
» cum socio criminis, cum infideli
» coram testibus et Parocho? Mi-
» hique consentiunt, excepto Avan-
» zinio, Commentatores Constitu-
» tionis nostrae omnes quos vide-
» rim; et amplius dubitandum non
» est post declarationem S. C. Con-
» cillii 13 Martii 1979, probante
» SS. D. N. Leone Papa XIII, quae
» censuit, ex huiusmodi iuris ci-
» vilis commento, ne publicae qui-
» dem honestatis impedimentum
» oriri ». (2)

« (1) Incurrerent. Ratio est, quia omnes enunciatæ personae in hanc censuram incurrunt, quae praesumunt matrimonium contrahere, id est praesumunt contractum illum inire, qui matrimonii habeat figuram; numquam enim possunt verum matrimonium contrahere. Quamvis autem matrimonium civile non sit matrimonium validum ob impedimentum dirimens, quod clandestinitatis appellamus, ex defectu formae ab Ecclesia sub poena nullitatis praescriptae, est tamen contractus, qui iuxta naturae leges esset verum matrimonium: ideoque, licet per accidens, ob carentiam praescriptae formae, sit nullum, in se tamen figuram matrimonii habet, nullamque aliam habet figuram; ita ut matrimonium civile neque vim habeat sponsalium, quia sponsalia aliam habent indolem et naturam: ideoque personae illae quae ad verum contrahendum matrimonium iam sunt inhabiles, matrimonium civile contrahere praesumentes, contractum illum inirent, qui habet matrimonii figuram, quod esset nullum ex duplici saltem capite. »

(2) En porro Decretum: « Postquam laici legumlatores praeter civiles ac politicos matrimonii effectus, impio ausu ipsum pervadere ac moderari praesumpserunt matrimoniale foedus quod a Deo auctore naturae, ante omnem civilis societatis existentiam primitus institutum, ac ad ineffabilem Sacramenti dignitatem deinde a Christo Redemptore erectum, quamlibet politicam et civilem iurisdictionem penitus excedit, pluries Episcopi alique animarum pastores ab Apostolica Sede anxii postularunt, an ex actu civili, qui honorandum usurpat matrimonii nomen, impedimentum iustitiae publicae honestatis oriatur. Quae postulationes cum iteratae postremis hisce temporibus fuissent, summus Pontifex mandavit, ut huiusmodi negotium a S. Congregatione Emorum ac Rmorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum ritu (fortasse rite) ac sedulo expendetur. Sacra autem Congregatio, exquisitis virorum in theologicis ac canonicis

Verum haec quaestio dirempta fuit per decretum, seu declarationem latam a Suprema Congregatione S. Officii, quam hic referimus.

« Episcopus N. ad pedes Sanctitatis Vestrae humillime provolutus exponit, quod super interpretatione *claræ* illius Constitutionis, quae incipit *Apostolicae Sedis moderationi* die 14-Octoberis 1869 emanatae, in hac Dioecesi aliqua dubia oborta sint, quae apostolica solutione digna esse videntur. Primo. Ac primum quidem per praedictam Constitutionem excommunicationi latae sententiae Episcopis sive Ordinariis reservatae subiaceri declarantur *Clerici in sacris constituti, vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere*

» *praesumentes*. Quam censuram » aliqui extendi etiam ad eos clericos defendunt, qui civile, quod vocant, matrimonium contrahere attentant in locis, ubi Decretum *Tametsi* Concilii Tridentini Sessio XXIV Cap. I. De reformat. matr. promulgatum et in usu est. » Haec vero sententia ab aliis reiectur. »

Quaeritur ergo utri sententiae sit adhaerendum?

Feria IV, Die 22 Decembris 1880.

Emi ac Rmi Patres quoad primam partem instantiae responderunt.

Ad dubium 1.

Clericos in sacris constitutos, vel Regulares aut Moniales post emissum solemne castitatis votum, praesumentes contrahere matrimonium, sic dictum civile, in locis

» disciplinis peritorum consultationibus, ac re mature discussa in generali comitio diei 13 Martii 1879 propositae dabitur formulae — *An actus, qui vulgo auditur matrimonium civile pariat impedimentum iustitiae publicae honestatis* — rescripsit — *Negative; et consulendum SSmo, ut id declarare ac statuere dignetur*. — Quapropter SSms D. N. Leo Papa XIII audita universa rei relatione in audientia diei 17 eiusdem mensis in voto S. C. concedens, per praesens decretum declarat, ac statuit, praememoratum actum, qui vulgo dicitur matrimonium civile, in locis ubi promulgatum est Decretum Concilii Tridentini Sess. XXIV cap. 31 de Reform. matrim. sive fideles actum ipsum explentes, intendunt, uti par est, (matrimonio ecclesiastico iam rite celebrato, vel cum animo illud quantocius celebrandi) meram caeremoniam civilem peragere, sive intendunt sponsalia de futuro inire; sive tandem ex ignorantia, aut in spreto ecclesiasticarum legum intendunt matrimonium de praesenti contrahere, impedimentum iustitiae publicae honestatis non producere. Atque ita etc. » *Acta S. Sedis Vol. XIII, pag. 126*. Qui universam disceptationem cupiat legere, adeat eorumdem Actorum *Vol. XII, pag. 147*.

At ex eiusmodi decreto apparet, matrimonium civile nedum non producere impedimentum publicae honestatis, sed a S. Congregatione Concilii nec matrimonii titulo cohonestari, vocari autem *actum civilem, meram caeremoniam civilem, actus qui vulgo auditur matrimonium civile*; ita ut coram Ecclesia neque matrimonii figuram habeat.

ubi lex Tridentina de clandestinitate viget, incurrere excommunicationem latae sententiae Episcopis seu Ordinariis reservatam.

Ob secretum, quo Inquisitionis negotia teguntur nos quidem nescimus, quibus freta criteriis et argumentis in illam abierit sententiam praesertim post allegatum S. Congregationis Concilii Decretum; at tamen ab iis qui rem nosse potuerunt didicimus, illam fuisse absolutam Pontificis voluntatem, ideoque esse legis extensionem a principe profectam, qui habita fortasse ratione tum impossibilitatis matrimonialis ritus coram Parocho et testibus habendi, tum considerata lege civili, qua matrimonia eiusmodi civilia indissolubilia decernuntur, ob effectus inde exurgentes putavit etiam ad ejusmodi puram civilem caeremoniam legem Pianam extendere, ne quis civilis gubernii licentia et turpitudine hac in re abuteretur. Hinc decreto Supremae Romanae Inquisitionis obediendum est, quin tamen illud ultra matrimonium civile extendere praesumamus. (1)

Tertia demum conditio ad incurrendam eiusmodi excommunicationem necessaria est praesumptio velita matrimonia contrahendi, ma-

trimonium contrahere praesumentes. Praesumptio autem importat plenam libertatem et perfectam scientiam actus ponendi, tum legis quae actum dirigit, atque poenarum legi adnexarum; cum enim praesumptio spretum legis et legislatoris includat, si vel carentia libertatis, vel ignorantia aliqua in actu prohibito locum habent, nec spretus, nec praesumptio supponitur, ideoque nec excommunicatio.

Si igitur, vel uterque, vel alteruter ex metu gravi matrimonium contraherent, hanc excommunicationem effugerent, cum in metu gravi desit plenum voluntarium, quod in praesumptione requiritur. Hinc Bonacina De Excommun. in particulari Punct. VII. nn. 11 et 12 scribit: « Idem dic de contrahente » cum eo, qui per metum cogitur » matrimonium celebrare; consensus enim istius non est sufficiens » ad contrahendum. 12. Limitantur » tertio, modo matrimonium non » sit celebratum per vim aut metum gravem cadentem in constantem virum. Ratio est, tum » quia Ecclesia non praesumitur » obligare cum gravi periculo, tum » quia consensus per metum extortus non est sufficiens ad con-

(1) Quaerent fortasse lectores. Quamnam auctoritatem Decreta suprae Inquisitionis habent?

Resp. In se illam habent quam ceterarum Romanarum Congregationum decreta. Attamen relate ad promulgationem, sciendum est Congregationem S. Officii solitam non esse decreta a se lata promulgare, saltem ut plurimum, sed tantummodo iis qui quaesita proposuere resolutiones et responsa dirigere: Hinc cum lex fiat cum promulgatur, decreta Inquisitionis pro illis tantum valent, ad quos diriguntur; pro aliis minime, vel postquam eis constat de legitima promulgatione.

» trahendum matrimonium... Idem » valet si unus libere, et alter per » metum matrimonii contractum » ineat... altero vero consentiente ».

Nullo tamen pacto metus levis excusaret, cum hic neque minuat, neque tollat voluntarium, ideoque multo minus praesumptionem, quae cum arrogantia proterviaque animi semper coniungitur: *vani autem timoris*, inquit iura, reg. 184 ff. de reg iuris, *iusta excusatio non est.*

Quod de metu gravi dictum est de ignorantia dicite, etiam affectata, quae relationem habeat sive ad existentiam legis, et poenae adnexae, sive ad impedimentum ordinis, aut voti castitatis. Cum ea enim non supponitur praesumptio. Hinc Bonacina *loc. cit. n. 17.* « Addo probabiliter sustineri posse contra Sanchez... et alios, ignorantiam affectatam in praefatis casibus excusare, quia habens ignorantiam affectatam non dicitur reipsa scienter contrahere, modo tamen non adsit ingens temeritas, quae contingit, dum quis vehementem habet suspicionem delicti prohibiti, tunc enim reputatur sciens. » etc.

Quamvis autem alii contrariam sententiam defendant, negari non potest, nostram et in se, et ob doctorum suffragium probabilem esse, ne dicam probabiliorē; hinc eiusmodi matrimonia cum ignorantia affectata contrahentes, ab excommunicatione semper essent excusandi.

Cum autem contingere possit ut ignorantia haec in alterutro tantum contrahente reperiatur; unus tantum hoc in casu, scilicet qui scientiam habet, excommunicationem incurreret. Etenim in hoc tantum reperitur praesumptio et legis transgressio a legislatore ad incurrendam excommunicationem requisita. Verba autem legis disiunctive non copulative sunt accipienda, ut patet tum per se, tum per Doctorum interpretationem.

III.

Verum etiam relate ad eiusmodi conditionem plures quaestiones exurgunt. Nonnulli enim Expositores quaerunt:

1. An necessarium sit, ad incurrendam excommunicationem ut contrahentes noverint matrimonium esse nullum, ita ut si eiusmodi nullitatem ignorent, et putent e contra matrimonium validum esse, excommunicationem effugiant?

2. Quid si bona fide matrimonium iniverint, ignorantia scilicet iuris vel facti detenti; postea autem iura noverint, spreverintque, atque in inito matrimonio perseveraverint?

3. Quid insuper si contrahentes matrimonium ineant, putantes illud omnimodis validum esse, neque illud irritandi inesse Ecclesiae potestatem?

4. An excommunicationem incurreret Parochus qui sciens volen-

que matrimoniis huiusmodi adisteret?

Relate ad primam quaestionem, clarissimus Petrus Avanzini *Commentarii pag. 61. num. 39.* affirmat, necessariam esse scientiam de nullitate matrimonii ad excommunicationem hanc incurrendam: «Ad » incurrendam hanc censuram requiritur et matrimonii celebratio » et scientia de eius nullitate, ob » legem vel votum solemne castitatis, quae scientia cum celebratione coniuncta exprimitur per » verba praesumentes contrahere ».

Huic autem assentitur Ciolli (1).

Contradicit, autem alios inter, De Varceno *Theol. Moral. Tom. 2. pag. 492.* scribens: «Necesse autem non est, ut sciant id prohibitum esse sub poena nullitatis ». Quamvis ingenue fateamur, eiusmodi casum vix contingere posse; sunt enim in sacris ordinibus constituti, et religiosi votum solemne castitatis professi qui haec matrimonia contrahunt, in quibus consequenter ignorantia nullitatis vix aut ne vix quidem concipi potest; casus tamen admissa veritate, sententiam Avanzini tenendam potius esse dicimus quam contrariam; agitur enim de praesumptione, quae nedum supponit scientiam perfectam legis, sed insuper legis et legislatoris spretum; at cum

ignorantia nullitatis actus ineundi non componitur scientia perfecta legis, cum ex parte saltem ignoretur eius sanctio. Hinc quoad eiusmodi nullitatem non potest dari praesumptio; sed neque spretus, quandoquidem nemo spernere potest, directe saltem et simpliciter, quod ignorat; versamur autem in lege odiosa in qua omnes conditiones veritatem sortiri debent.

Neque quis cum clarissimis scriptoribus Ephemeridum *de la Nouvelle Revue Theologique loc. cit. pag. 66. n. 30.* qui ab Avanzinio recedunt, dicat, Legislatoris finem non illum fuisse ut validati matrimonii prospiceret, cum hoc sit essentialiter nullum, consequenter nullo pacto scientiam nullitatis requiri. Etenim allata ratio nullo modo rem probare videtur, cum quaestio non circa matrimonii valorem, sed circa praesumptionem versetur, quae scientiam integrae legis importat; sanctio autem varia legis, id est poenae adnexae, constituunt legis partem; ergo cognoscantur oportet, ut transgressores veluti praesumentes in omnibus traduci possint. Nonne enim posset contingere ut nullo modo sese inducerent ad matrimonium ineundum qui sciant illud undequaque nullum esse, nullamque spem revalidationis adesse? Sed qui in eius-

(1) Commentario pratico pag. 106, Nè l'incorre chi di cotali persone, o con cotali persone, contraesse senza sapere o la qualità della persona incapace a contrarre, o l'impedimento dirimente, o la censura annessa: poichè in questi casi non si verifica *praesumentes*.

modi statu morali versari supponeretur, posset ne dici quomolibet praesumens? Quandoquidem si sciret, legem fortasse non transgrederetur.

Recedendum hinc ab claris. Avanzinii sententia non esse videtur.

Relate ad secundam quaestionem, simpliciter manifestum est, contrahentes ob ignorantiam seu facti seu iuris nullam incurrere excommunicationem; hinc si postquam noverint legem, in concubinato vivere pergant, nullam pariter excommunicationem eos incurrere, cum lex non peccatum, sed matrimonii attentatum puniat. Optime hinc Schmalzgueber *Ius Canonic. Part. III. Tit. XIV, n. 119.* «Denique » que ut scientia impedimenti praecesserit contractum; nam si quis » ignorans et bona fide contraxit » matrimonium cum consanguinea » vel affine, etsi postea conscius » impedimenti ipsi cohabitaret et » utatur coniugio, hanc excommunicationem non incurreret; quia in » Clementina citata non punitur » omnis incestus, vel incestuosa » cohabitatio, sed solus contractus » matrimonii, hic autem non fit » novus contractus, et per priorem » non fuit incursa excommunicatio, » excusationem praebente ignorantia. »

Ergo etc.

Attamen alii huiusmodi distinguunt: si fornicarii post acceptam cognitionem nullitatis matrimonii

fornicarie vivere pergant, nullam incurrunt excommunicationem, quia lex non punit concubinatum. Si autem se cognoscant *affectu maritali* subdistinguunt; vel eorum coniunctio locum habuit coram Parocho et testibus, vel non: si hoc; in locis ubi Tridentinum receptum fuit, locum non habet excommunicatio, quia nullum erit semper matrimonium sine Parocho et testibus initum; in locis vero ubi Tridentina de matrimonio lex recepta non fuit, excommunicatio locum habet; quia copula affectu maritali habita convalidat matrimonium, cum habeatur veluti novi consensus appositio. Et quamvis etiam in locis ubi Tridentinum receptum non fuit, eiusmodi Clericorum vel Religiosorum matrimonia semper sint nulla, tamen quia ibi per simplicem consensum contrahentium matrimonia perficiuntur, et copula *affectu maritali* habita consensui aequipollet, per eam attentatus matrimonii habetur, et consequenter Piani Capitis excommunicatio.

Ad 3. patens responsio est. Etenim hi essent haeretici: «Si quis » dixerit, inquit Tridentini Patres » *Sess. XXIV. cap. 9.* Clericos in » sacris Ordinibus constitutos, vel » regulares castitatem solemniter » professos, posse matrimonium » contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto; et oppositum » nihil aliud esse quam damnare » matrimonium, possequerentur omnes

» contrahere matrimonium, qui
» non sentiunt se castitatis, etiamsi
» eam voverint, habere donum:
» anathema sit, cum Deus id recte
» petentibus non deneget, nec pa-
» tiatur nos supra id, quod possu-
» mus, tentari. (1. Cor. X. 13.) »

Cum vero Clerici et Religiosi de
quibus agimus ad catholicam Eccle-
siam pertineant, bona fides in eis
supponi non potest, sed arrogantia
et incredibilis inobedientia, ex qui-
bus semper haeresis processit. Hinc
existimatio quam habent de valore
matrimonii nihili facienda est, nut-
loque modo illos excusat, non enim
confundi cum bona fide potest.

Ad 4. Cum neque complices,
neque fautores in Piano Capite
excommunicentur, manifestum fit,
Parochum huiusmodi matrimoniis
adsistentem nullam excommuni-
cationem incurrere, quamvis gra-
vissime peccet. Procurator inquit
Schmalzgrueber *loc. cit. num. 118.*,
« per quem contrahitur tale matri-
» monium, non incurrit excommu-

» nicationem istam; uti nec paren-
» tes qui nomine filiorum consen-
» sum in matrimonium expriment;
» imo nec Parochus matrimonio
» tali assistens, et coniugium illud
» ineuntes, quia in dicta Clemen-
» tina soli matrimonium tale ineun-
» tes excommunicantur; isti autem
» non ineunt vere matrimonium,
» sed solum sunt instrumentum
» eorum, qui vere ineunt. Multo
» minus censuram istam contra-
» hunt mandantes, consulentes vel
» adiuvantes ad huiusmodi matri-
» monium ineundum, ob rationem
» allatam. »

Neque excommunicatus haberi
posset Parochus veluti qui partici-
pet *in crimine criminoso*; etenim
contrahentes, ceteris praetermissis,
antea non fuerant a Romano Pon-
tifice nominatim excommunicatione
perculsi, quod necessarium est ad
incurrendam excommunicationem
causa participationis in crimine
criminoso.

APPENDIX XXXII.

De excommunicatione illata in procurantes abortum effectu sequuto.

Antiquum crimen brevi oratione
Pius IX coercere conatus est, dum
sancivit excommunicatione episco-
piscopis reservata maledictos esse
Procurantes abortum effectu se-
quuto.

Detestabile crimen gravissimis
verbis poenisque coercere conatus
fuerat Xistus Papa V in Constitu-
tione *Effrenatam* latam die 29
Octobris 1588, in qua homicidii
reos qui immaturos foetus intra
materna viscera adhuc latentes im-
maniter necant proclamavit. Pul-
cherrima est eiusmodi constitutio,
et digna quae referatur, ut etiam
differentiam inter vetus et novum
ius lectores agnoscant, deprehen-
dantque quanta diligentia et rigore
nefarium crimen Romani Pontifices
cohibuerint.

« Effrenatam, inquit Xistus, per-
» ditissimorum hominum contra
» divinae legis praeceptum de non
» occidendo peccandi audaciam at-
» que licentiam, sanctissimis legi-
» bus variisque constitutionibus sae-
» pius repressam animadvertentes;
» cogimur nos quoque, in supre-
» mae iustitiae throno a Domino
» constituti, iustissima ratione sua-
» dente, vetera iura partim inno-
» vando, partim ampliando, eo-
» rum etiam immanitatem, pari

» poena proposita, coercere, qui
» immaturos foetus intra materna
» viscera adhuc latentes crudelis-
» sime necare non verentur. Quis
» enim non detestetur tam exe-
» crandum facinus, per quod ne-
» dum corporum, sed quod gravius
» est, etiam animarum certa iactura
» sequitur? Quis non gravissimis
» suppliciis damnet illius impieta-
» tem qui animam Dei imagine
» insignitam pro qua redimenda
» Christus Dominus Noster precio-
» sum sanguinem fudit, aeternae
» capacem beatitudinis, et ad con-
» sortium Angelorum destinata,
» a beata Dei visione exclusit, re-
» parationem coelestium sedium,
» quantum in ipso fuit, impedi-
» vit, Deo servitium suae creatu-
» rae ademit? Qui liberos prius
» vita privavit, quam illi a natura
» propriam lucem accipere, aut se
» materni custodia corporis ab effe-
» rata saevitia tegere potuerint?
» Quis non abhorreat libidinosam
» impiorum hominum crudelitatem
» vel crudelem libidinem, quae
» eo usque processit ut etiam ve-
» nena procuret ad conceptos
» foetus intra viscera extinguendos
» et fundendos, etiam suam pro-
» lem prius interire quam vivere,
» aut si iam vivebat, occidi ante-